

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum verbum proprie dicatur in diuinis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

res non est autem inconueniens relationes rōnis in infinitum multiplicari, vt Auic. dicit.

Lib. 3. Metaph. Para. ante hunc.

AD SECUNDUM dicendū, q̄ si loquamur de idea proprie, s̄m quod est rei, eo modo, quo est in esse producibilis, sic vna idea responder singulari, speciei, & generi, indiuiduatis in ipso singulari, eo q̄ Socrates, homo & animal non distinguuntur secundum esse. Si autem accipiamus ideam cōiter pro similitudine, vel ratione, sic cum diuersa sit confideratio Socratis, vt Socrat. est, & vt homo est, & vt est animal, respondebunt ei plures ideæ, vel similitudines.

AD TERTIUM dicendū, q̄ quāuis aliquid sit a causa respectu proximi agentis: nihil tamen est a causa respectu agentis, qui omnia præcognoscit.

AD QVARTUM dicendum, q̄ mulus habet speciem mediam inter equum, & alinum: ideo non est in duabus speciebus, sed in vna tantum, quæ est effecta per commisionem seminum, in quantum virtus actiua maris non potuit perducere materiam feminae ad terminos propriæ speciei perfectæ, propter materiæ extraneitatem: sed producit ad aliquid propinquum suæ speciei. & ideo eadem ratione assignatur idea mulo, & asino.

QVAESTIO IIII.

De Verbo.

In octo articulos diuisa.

- ¶ Primo queritur, Vtrum in diuinis verbum proprie dicatur.
- ¶ Secundo, Vtrum in diuinis essentialiter, vel personaliter verbum dicatur.
- ¶ Tertio, Vtrum verbum Spiritu sancto cōueniat.
- ¶ Quarto, Vtrum Pater dicat creaturam.
- ¶ Quinto, Vtrum verbum respectum ad creaturam importet.
- ¶ Sexto, Vtrum verbo res verius esse habeant, quā in seipsis.
- ¶ Septimo, Vtrum eorum quæ non sunt, nec erūt, nec fuerunt, sit verbum.
- ¶ Octauo, Vtrum quod factū est sit vita in verbo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum in diuinis verbum proprie dicatur.

1. p. 9. 34. 4. 11. 4.

QVAESTIO est de verbo. Et primo queritur, vtrum verbum proprie dicatur in diuinis. Et videtur q̄ non. est enim duplex verbum. scilicet interius, & exterius: exterius autem de Deo proprie dici nō potest, cum sit corporale, & transiens, similiter nec verbum interius, quod definiens Dama. 2. lib. inquit. Sermo interius dispositus est motus animæ in excogitando factus, sine aliqua enuntiatione: in Deo autem nō potest poni, nec motus, nec cogitatio, quæ discursu quodam perficitur. ergo videtur, q̄ verbum nullo modo proprie dicatur in diuinis.

Cap. 18. non procul a fine.

Lib. 15. c. 11. tom. 3.

¶ 2. Præ. Aug. in 3. de Trini. probat, quod verbum est ipsius mentis, ex eo quod etiam eius os aliquid esse dicitur, vt patet Matth. 15. Quæ procedunt de ore, hæc coinquinant hominem, quod de ore cordis intelligendum esse ostenditur, ex his, quæ sequuntur. quæ autem procedunt de ore de corde exeūt: sed os non dicitur, nisi Metaphorice in spiritualibus rebus. ergo nec verbum.

¶ 3. Præ. Verbū ostenditur esse mediū inter creaturam, & creaturas, ex hoc, qd̄ Ioan. 1. dicitur. Omnia

per seipsum facta sunt, & ex hoc ipso probat Aug. quod verbum non est creatura: ergo eadē ratione potest probari, quod verbum non est creator. ergo verbum nihil ponit quod sit in Deo.

¶ 4. Præ. Mediū equaliter distat ab extremis. si igitur verbum est mediū inter patrē dicentē & creaturam, quæ dī, oportet quod verbum per essentia distingat a patre, cum per essentia distingat a creatura: sed in diuinis non est aliquid per essentia distinctum. ergo verbum nō proprie ponitur in Deo.

¶ 5. Præ. Quicquid non conuenit filio, nisi secundum quod est incarnatus, hoc nō proprie dī in diuinis, sicut esse hoīem vel ambulare vel aliquid huiusmodi: sed rō verbi non conuenit filio, nisi secundum quod est incarnatus, quia ratio verbi est ex hoc quod manifestat dicentem: filius autē non manifestat patrē nisi secundum quod est incarnatus, sicut nec verbum nostrum, nisi secundum quod est vocatum. ergo verbum non dicitur proprie in diuinis.

¶ 6. Præ. Si verbum proprie diceretur in diuinis, idem esset verbum quod fuit ab æterno apud patrē, & quod est ex tempore incarnatum: sicut dicimus quod est idem filius. sed hoc, vt videtur, dici non potest, quia verbum incarnatum comparatur verbo vocis sicut verbum apud patrē existens, verbo mentis, vt patet per Aug. in lib. de Trini. non est autē idem verbum cum voce prolatum & verbum in corde existens. ergo non videtur quod verbum quod ab æterno dicitur apud patrē fuisse, proprie ad essentiam diuinam pertineat.

¶ 7. Præ. Quanto effectus est posterior, tanto magis habet rationem signi, sicut vinum est causa finalis dolij, & ulterius circuli, qui appēditur ad dolium designandum, vnde circulus habet maxime rationem signi: sed verbum, quod est in voce, effectus postremus ab intellectu progrediēs. ergo magis conuenit ratio signi, quam conceptui mentis, & similiter etiam ratio verbi, quod a manifestatione imponitur. omne autem quod prius est in corporalibus, quam in spiritualibus, non proprie dī de Deo. ergo verbum non proprie dicitur de ipso.

¶ 8. Præ. Vnum quodq; nomē illud præcipue significata quo imponitur. sed hoc nomē verbū imponitur vel a uerberatione aeris, uel a boati, secundum quod uerbum nihil aliud est quam uerum boatis. ergo hoc est quod præcipue significatur nomine uerbi: sed hoc nullo modo cōuenit Deo nisi metaphorice. ergo uerbū non proprie dicitur eē in diuinis.

¶ 9. Præ. Verbum alicuius dicentis uidetur esse similitudo rei dicte in dicente: sed pater intelligens se, non intelligit se per similitudine: sed per essentia. ergo uidetur, quod ex hoc quod intuetur se non generet aliquod uerbū sui: sed nihil aliud est dicere summo spiritui, quam cogitando intueri, ut August. dicit. ergo verbum non proprie dicitur in diuinis.

¶ 10. Præ. Omne quod dī in Deo ad similitudinem creaturæ, non dī de eo proprie sed metaphorice: sed verbum in diuinis dicitur ad similitudinem uerbi quod est in nobis, ut August. dicit. ergo uidetur, quod metaphorice, & nō proprie in diuinis dicitur.

¶ 11. Præ. Bass. dicit quod Deus dī uerbum, secundum quod eo oīa proferuntur, sapientia quo oīa cognoscuntur, lux quo oīa manifestantur: sed proferre non proprie dī in Deo, quia prolatio ad uocē pertinet. ergo uerbum non proprie dī in diuinis.

¶ 12. Præ. Sicut se hēt uerbum uocis ad uerbū incarnatum: ita uerbum mētis ad uerbū æternum.

vt per Aug. patet. sed verbum vocis nō dī de verbo A
incarnato, nisi metaphoricē. ergo nec verbum in-
terius dicitur de verbo æterno, nisi metaphoricē.

SED CONTRA, Aug. dicit in 9. de Trinit. ver-
bum quod insinuare intendimus, cum amore noti-
tia est: sed notitia, & amor proprie dicuntur in di-
uinis. ergo & verbum.

¶ 2 Præf. August. in 15. de Trin. dicit, verbum quod
foris sonat, signum est verbi quod intus latet, cui
magis verbi cōpetit nomen. Nā illud quod profer-
tur carnis ore, vox verbi est: verbum quæ & ipsum
dī pp illud a quo vt foris appareret, assumptū est.
Ex quo patet quod nomen verbi magis proprie dī
de verbo spiritali, quam de corporali: sed omne
illud, quod magis, pprie inuenitur in spiritalibus,
quam in corporalibus, propriissime Deo cōpetit.
ergo verbum propriissime in Deo dicitur.

¶ 3 Præf. Richar. de S. Victore dicit, quod verbum
est manifestatiuum sensus alicuius sapientis: sed si-
lius manifestat verissime sensum patris. ergo nomē
verbi proprie in Deo dicitur.

¶ 4 Præf. Verbum fm Aug. in 15. de Trinit. nihil est
aliud quā cogitatio formata: sed diuina considera-
tio nō quā ē formabilis, sed semp formata, qā semp
est in suo actu. ergo pprie dī verbū in diuinis.

¶ 5 Præf. Inter modos vnus, illud quod est simpli-
cissimū, primo, & maxime pprie dī vnum, ergo &
similiter in verbo, quod est maxime simplex pprie
sime dicitur verbum: sed verbum, quod est in Deo,
est simplicissimū: ergo proprie dicitur verbum.

¶ 6 Præf. Secundum Grammaticos, hæc pars ora-
tionis quæ verbum dī, ideo sibi nomen cōe appro-
priat, qā est perfectio totius orationis, quasi præci-
pua pars orationis, & quia per verbum manifestan-
tur aliæ partes orationis, secundum quod in verbo
intelligitur nomen: sed verbum diuinum est perfe-
ctissimū inter omnes res, & est etiam manifesta-
tiuum rerum. ergo propriissime verbum dicitur.

RESPON. Dicendum, q nō imponuntur secun-
dum quod cognitionem de rebus accipimus, & qā
ea quæ sunt posteriora in natura, sunt ut plurimum
prius nota nobis, inde est, quod frequēter secundū
nois impositionē, aliquando nomē prius in aliquo
duorum inuenitur in quorum altero res significa-
ta per nomē prius existit, sicut patet de nominibus
quæ dicuntur de Deo & creaturis, ut ens & bonū,
& hmōi, quæ prius fuerūt creaturis imposita, & ex
his ad diuinā prædicationē translata, quis esse & bo-
num prius inueniatur in Deo. & ideo quia verbum
exterius cum sit sensibile, est magis notum nobis
quam interius, secundum nois impositionem, per
prius uocale verbum dī verbum, q̄ uerbū interius,
quis verbum interius naturaliter sit prius, utpote
exterioris cā efficiens & finalis: finalis quidem, quia
verbum uocale ad hoc a nobis exprimitur, ut inter-
ius uerbū manifestetur: unde oportet quod uer-
bū interius sit illud quod significat p̄ uerbū extre-
rius: uerbū autē, quod exterius p̄fertur, significat
id, quod intellectū est, nō ipsum intelligere, neq;
hoc intellectū, qd̄ est habitus uel potētia, nisi qua-
tenus & hæc intellecta sunt, unde uerbū interius est
ipsum interius intellectū. Efficiens autē, qā uerbū
platiū exterius, cū sit significatiuum ad placitū, eius
principiū ē uoluntas, sicut & ceterorū artificiatio-
rū, & iō sicut aliorū artificiorū p̄existit in mēte ar-
tificis imago qd̄ exterioris artificij, ita in mēte p̄fe-
rētis uerbū exteriū p̄existit quoddā exēplar exteri-

ris verbi: & iō, sicut in artifice tria cōsideramus. scilicet
nō artificij, & exēplar ipsius, & ipsum artificij iam
productū, ita etiā in loquēte triplex uerbū inue-
nitur. scilicet, qd̄ per intellectū cōcipitur ad qd̄ signi-
ficādū uerbū exterius profertur, & hoc est uer-
bū cordis sine uoce prolātū: itē exēplar exteri-
ris uerbi, & hoc dī uerbū interius, qd̄ habet ima-
ginē uocis, & uerbū exterius expressū, quod dī
uerbū uocis: & sicut in artifice præcedit intentio
finis, & deinde sequitur excogitatio formæ artifi-
ciati, & ultimo artificiatum in esse p̄ducit, ita uer-
bū cordis in loquēte est prius uerbo, qd̄ habet ima-
ginē uocis, & postremū est uerbū uocis. Verbum
igit̄ uocis, qā corporaliter explet, de Deo dici non
pōt nisi metaphoricē, ut ipse. creaturā a Deo, p̄-
ductæ etiā uerbū eius dicitur, aut motus ipsarū, in-
quarum designat intellectū diuinū, sicut effectus
cām. Unde eadē rōne, nec uerbū qd̄ imaginē ha-
bet uocis, poterit dici de Deo, pprie, sed metapho-
ricē tm̄, ut sic dicantur uerbum Dei idē rerum fa-
ciēdarū: sed uerbū in Deo dicitur,
qd̄ actu consideratur per intellectū, proprie de
Deo dī, quia est omnino remotum a materialitate,
& omni defectu, & hmōi proprie dicunt de Deo,
sicut scientia, & scitum, intelligere & intellectum.

AD PRIMUM ergo dicendū, q nec uerbū inte-
rius sit id, quod intellectū est, & hoc sit in no-
bis, nisi fm̄ quod actu intelligimus, uerbū interius
semper requirit intellectū in actu suo, qui est in-
telligere: ipse autē intellectus motus dī, non quidē
imperfectū, ut describit in 3. Phys. sed motus p̄fectū,
qui est operatio, ut dī in 3. de anima. & ideo Dama-
scenus dicit, uerbū interius esse motum mentis, ut cū ac-
cipi motus pro eo ad quod motus terminatur. i.
operatio p̄ operato, sicut intelligere p̄ intellecto,
nec hoc requiritur ad rōnē uerbi, quod factus in-
tellectus, qui terminat ad uerbū interius, fiat cum
aliquo discursū, quem uerū cogitatio importare: sed
sufficit qualitercūq; aliquid actu intelligat. Quia ta-
mē apud nos, ut frequēter per discursum interius
aliquid dicimus, pp hoc Dama. & Ansel. definiētes
uerbū, ut uerū cogitatione loco considerationis.

AD SECUNDUM dicendū, q argumentum Aug. nō
procedit a simili, sed a minori: minus enim uidet̄,
quod in corde os esse dici debeat quam uerbū.
& ideo ratio nō procedit.

AD TERTIUM dicendum, q medium pōt accipi
dupliciter: Vno mō, inter duo extrema motus, si-
cut pallidū est mediū inter albū, & nigrū in motu
denigrationis, uel dealbationis. Alio mō, iter agēs,
& patēs, sicut instrumentū artificis est mediū inter
ipsum, & artificiatū: & similiter oē illud, quo agit: &
hoc modo filius est mediū inter patrē createm,
& creaturā factā per uerbū, nō autem inter Deū
creantē, & creaturā, qā ipsum uerbū etiā est Deus
creans: unde sicut nō est creatura, ita nō est pa-
ter: & tamen etiam pp hoc ratio nō sequeretur,
dicimus. n. quod Deus creat per sapientiam suam
essentialiter dictā, ut sic sapiētia sua dici possit me-
diū inter Deum, & creaturā, & tamen ipsa sapiē-
tia est Deus Aug. autē nō per hoc probat uerbū
nō esse creaturā, quia est mediū, sed quia est uni-
uersalis creaturæ causā. In quolibet. n. motu sit re-
ductio ad aliquod primum, quod nō mouetur fm̄
motum illum, sicut alterabilia omnia reducuntur in
primū alterans non alteratum, & ita etiam illud, in
qd̄ reducunt̄ creata omnia, oportet esse increatū.

Quæst. dif. S. Tho. RR 3 AD

Com. 28. to-
mo. 1.
3. de anima
com. 15. to-
mo. 2.
Lib. 1. cap.
18. non pre-
cul a huc.

Ansel. mo-
nolo. ca. 46.
circa mediū
& Dama. lib.
1. c. 18. nota
procul a huc.

AD QVARTVM dicendum, qd mediū qd accipit inter terminos motus, aliquā accipit fm æquidistantiā terminorum, aliquādo autē non, sed mediū qd est inter agens, & patiens, & si sit quidē medium, vt instrumentum, qdque est propinquius primo agēti, qdque vltimo patienti: & quandoque se habet fm æquidistantiā ad vtrumque, sicut patet in agente, cuius actio ad patiens peruenit pluribus instrumentis: sed medium, qd est forma qua agens agit, semp est propinquius agenti, quia est in ipso, fm veritate rei, non autem in patiente, nisi secundum sui similitudinem: & hoc modo verbum dicitur esse mediū inter patrem, & creaturā, vnde nō oportet, qd æqua liter distet a patre, & creatura.

AD QVINTVM dicēdū, qd quāuis apud nos manifestatio, qd est ad alterū, nō fiat nisi p verbum vocale, tamē manifestatio ad seipsum, fiat etiā p verbum cordis, & hæc manifestatio aliā præcedit, & ideo est verbū interius dicitur verbū p prius, similiter etiā per verbum incarnatum pater omnibus manifestatus est: sed per verbum ab æterno genitum eū manifestauit sibi ipsi, & ideo non conuenit sibi nomen verbi secundum hoc tantum, quod incarnatus est.

AD SEXTVM dicēdū, qd verbū incarnatū habet aliquid simile cū verbo vocis, & aliqd dissimile, hoc quidē simile est in vtroque, rōne cuius vnū alteri cōparatur, qd sicut vox manifestat verbum interius, ita per carnē manifestatum est verbum æternum: sed quantum ad hoc est dissimile, qd ipsa caro assumpta a verbo æterno, non dicitur verbum, sed ipsa vox quæ assumitur ad manifestationem verbi interioris dicitur verbum, & ideo verbum vocis est aliud a verbo cordis: sed verbum incarnatum est idē, qd verbum æternum, sicut & verbum significatum per vocem, est idem, quod verbum cordis.

AD SEPTIMVM dicēdū, qd rō signi per prius cōuenit effectui quā causa, quādo causa est effectui causa essendi, non autē significandi, sicut in exēplo proposito accidit: sed quādo effectus habet a causa nō solum qd sit, sed etiam quod significet, tunc sicut causa est prius, quā effectus in essendo: ita in significando, & ideo verbum interius per prius habet rationem significationis quam verbū exterius: quia verbum exterius non instituitur ad significandum, nisi per interius verbum.

AD OCTAVVM dicendum, qd nomē dicitur ab aliquo imponi dupliciter, aut ex parte imponētis nomen, aut ex parte rei cui imponitur: ex parte autē rei nomen dicitur ab illo imponi per qd completur rō rei, quam nomen significat, & hæc est differentia specifica illius rei, & hoc est, qd principaliter significatur per nomen: sed quæ differentie essentielles sunt nobis ignotæ, quādoque vrimur accidentibus, vel effectibus loco earū, ut 8. Meta. dicitur: & fm hoc nominamus res, & sic illud, qd loco differentie essentialis sumitur, est a quo imponitur nomē ex parte imponētis, sicut lapis imponitur ab effectu, qui est lædere pedē, & hoc non oportet esse principaliter significatum p nomē, sed illud loco cuius hoc ponitur. Similiter dico, qd nomen verbi a uerberatione, uel a boatu dicitur ex parte imponētis, non ex parte rei.

AD NONVM dicēdū, qd quāru ad rōnē verbi pertinet, nō differt utrum aliqd intelligatur p similitudinē, uel essentiā: cōstat. n. qd interius uerbum significat omne illud, qd intelligi potest, siue per essentiā, siue per similitudinē intelligatur: & ideo omne intellectum, siue per similitudinē, siue per essentiā

intelligatur, potest verbum interius dici.

AD X. dicendum, qd de his quæ dicuntur de Deo & creaturis, quædam sunt quorum res significatæ per prius inueniuntur in Deo quam in creaturis, quamuis nomina prius fuerint creaturis imposita, & talia proprie dicuntur de Deo, vt bonitas & sapientia & huiusmodi. Quædam vero sunt quorum res significatæ Deo non conueniunt, sed aliquid simile illis rebus, & huiusmodi dicuntur metaphorice de Deo: sicut dicimus Deum, leonem, uel ambulantem. Dico ergo quod verbum in diuinis dicitur ad similitudinem nostri verbi, ratione impositionis nominis, nō propter ordinem rei: vnde non oportet quod metaphorice dicatur.

AD XI. dicēdū, qd prolatio pertinet ad rōnē verbi quātum ad id a quo imponitur nomen ex parte imponētis, nō autē ex parte rei: & ideo quāuis prolatio dicatur metaphorice in diuinis, non sequitur qd verbum metaphorice dicatur, sicut est Damascenus dicit quod hoc nomen Deus dicitur ab Erihū, quod est ardere: & tamen quamuis ardere dicatur metaphorice de Deo, non tamen hoc nomen Deus.

AD XII. dicēdū, qd verbū incarnatū cōparatur verbo vocis, pp quādam similitudinē tñ, vt ex dictis patet: & ideo verbū incarnatū non potest dici verbum vocis, nisi metaphorice: sed verbum æternum comparatur verbo cordis, secundum veram rōnem verbi interioris: & ideo verbum dicitur vtrobiusque proprie.

H. ARTICVLVS II.

Vtrum verbum in diuinis essentialiter, vel personaliter dicatur.

SECUNDO queritur, vtrū verbū in diuinis dicatur essentialiter, vel personaliter. Et vt quod essentialiter possit dici: quia nomē verbi a manifestatione imponitur, vt dictū est: sed essentia diuina potest se per seipsum manifestare, ergo ei verbum potest competere, & ita verbum essentialiter dicitur.

¶ 2 Præter. Significatum per nomē est ipsa definitio, vt in 4. Metaphys. dicitur: sed verbum fm Aug. 9. de Trinitate, est notitia cum amore, & secundum Anselmum in Monolog. dicere lumino spiritum nihil est aliud, quam cogitando intueri in vtraque

tem definitione nihil ponitur, nisi essentialiter dicitur, ergo verbum essentialiter dicitur.

¶ 3 Præter. Quicquid dicitur est verbū: sed patet dicitur nō solum seipsum, sed et filii & spiritus sancti, vt dicit Aug. in lib. prædicto. ergo verbum tribus personis commune est, ergo verbum essentialiter dicitur.

¶ 4 Præter. Quilibet dicens habet hoc uerbum quod dicit, ut Aug. dicit 7. de Trinitate: sed sicut dicit Anselm. in Monolog. sicut pater est intelligens, & filius est intelligens, & spiritus sanctus intelligens, & tamen non sunt tres intelligentes, sed unus intelligens: ita pater est dicens & filius est dicens, & spiritus sanctus est dicens, & tamen non sunt tres dicētes, sed unus dicēs, ergo cuiuslibet eorum respondet uerbum: sed nihil est cōmune tribus nisi essentia, ergo uerbum essentialiter dicitur in diuinis.

¶ 5 Præter. In intellectu nostro non differt dicere & intelligere, sed uerbum in diuinis sumitur ad similitudinē uerbi quod est in intellectu nostro, ergo nihil aliud est in Deo dicere, quam intelligere, ergo uerbum nihil aliud est quam intellectum: sed intellectum in diuinis essentialiter dicitur, ergo & uerbum.

¶ 6 Præter. Verbum diuinum, ut Aug. dicit est potentia operatiua patris: sed potētia operatiua essentialiter dicitur in diuinis, ergo & uerbum essentialiter dicitur.

¶ 7 Præter.

Lib. 7. Meta. cō. 10. 10. 3.